

DENEME

Mehmet KELEŞ

TOPRAK DAM

Toprak dam kalmadı ki demek kolay. Toprak damları ellerimizle, keyfimizce yok ettik. Bugün kırk yaş üzerinde olan herkes toprak damlarda doğdu yaşadı. Buna rağmen kısa sürede toprak evler kaybolup gittiler.

Toprak evler, damlar zenginleştığımız için mi terk edildiler. Yoksa hızlı kültür değişiminin kurbanı mı oldular. Sağlıksız, yetersiz oldukları için mi yıkıldılar. Sebebi ne olursa olsun toprak evlerle beraber geçmişimiz, kültürümüz, değerlerimiz yıkıldılar.

Toprak evler kültür üreticimiz, değerlerimizin bir parçası idiler. Bugün betondan evler, damlar toprak evlerin yerini dolduramıyor.

Toprak evler neydi? Nasıldı?

- Toprak evler sıcaktılar
- Her köşesi, her noktası kullanılırdı
- Ambar, kiler, yüklük, mutfak, banyo odaları ile iç içe geçişli olurdu
- Pencereleri küçük, kışın sıcak, yazın serin tutardı
- Doğum, ölüm, sevinç, keder gibi hayata dair ne varsa burada yaşanırdı.
- Dede, nine, amca, hala, dayı, teyze birlikte büyük aile hayatı yazardı
- Gıdalar saklanır, her saklanan şeyler paylaşılır tüketilirdi
- Önlerindeki avlular, güneşi konuk eder, yazın hayat burada geçerci
- Zemin katlar direk toprağa, bahçeye açılırdı
- Avluda direklerine, duvarlarına kurutulan ürünler asılır, kışın tüketilmeyi beklerdi
- Geniş giriş kapısı her zaman açık olurdu

Toprak damda neler yapılırdı ?

- Yağışta bağlanırdı,
- Yağan karlar kürenirdi
- Eksik topraklar atılırdı
- Gülle oynanırdı
- Dam başında volta atılırdı
- Tarhana serilirdi
- Yünler serilirdi
- Bulgur – döğme, zahra serilirdi
- Meyve ve sebzeler kurutulurdu
- Dam başlarında yatılırdı
- Divanlar kurulur, yataklar serilirdi

- Asmalar uzatılır, hayvanlar kesilirdi
 - ✓ Damın başında oynayan yaramaz çocuklar ev içine toprak döküyor diye kovalanışları özlemek
 - ✓ Gülle, misket oynamaları özlemek
 - ✓ Dam başlarında yıldızlara baka baka uyumayı özlemek
 - ✓ Bacalardan hidrellez akşamları içeri salınan kovalara konarak sürpriz hediyelerini özlemek
 - ✓ Damdan dama atılmayı özlemek

Toprak dama dair türküler olurdu. Her dam türküsü mutlaka yâr'e söylenir, kinaye yapılırdı. Maniler, sözler, tekerlemeler dam başları için getirilirdi.

Bugün Anadolu'nun hangi köyüne, mahallelerine obasına gitseniz toprak dam kalmadı. Duvarları kalın, içerisi serin, toprak dam, ahşap bacalı ağaçlarla tavan yapılmış, direkli, mavili, küçük pencereli, sürgülü kocaman kapılı toprak evler kalmadı.

Yanlış anlaşılmanın tarihinden bahsetmiyoruz. Yirmi yıl öncesi toprak evlerden, toprak damlardan bahsediyoruz. Bin yıllık birikimimizi yirmi yılda tüketmemizi hangi komplolara bağlayabiliriz. Toprak damlardan sonra sıra hangi kültür değerlerimizde acaba?